

publishing unit cost and organization of control cost after production expenditures are analysed. The separate elements of improvement of accounting process of expenditures, calculation of polygraphy unit cost adapted to the modern necessities are offered.

УДК 336.14+336.2 (477)

Доц. Н.Б. Ярошевич, канд. екон. наук;
студ. Н.З. Круглій – НУ "Львівська політехніка"

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Висвітлено основні проблеми системи виконання місцевих бюджетів. Розглянуто вплив глобальної економічної кризи на виконання місцевих бюджетів в Україні. Подано пропозиції щодо вдосконалення системи виконання місцевих бюджетів.

Ключові слова: Державне казначейство України, місцеві бюджети, тимчасовий касовий розрив, фінансова криза.

Постановка проблеми. Важливим елементом системи управління місцевими фінансами є організація касового виконання бюджету. Впровадження казначейської системи касового виконання місцевих бюджетів стало якісно новим етапом у здійсненні державного контролю за проходженням коштів, істотно знизивши ймовірність нецільового використання бюджетних коштів. Казначейська система виконання бюджетів перебуває у постійному розвитку і вдосконаленні. Актуальним і важливим у процесі казначейського виконання бюджетів є питання виявлення вад системи виконання бюджету та вдосконалення управління бюджетними коштами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку казначейської системи виконання бюджету та підвищенню ефективності системи управління функціональною діяльністю органів Державного казначейства України досліджено у працях багатьох вітчизняних дослідників, зокрема І.О. Луніної, М.П. Мельника, С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина, Я.М. Бузугана, В.І. Ракитського, Л.А. Панкевич, О.В. Охримовського, К.В. Павлюка, С.Я. Кондратюка, В.П. Тентюк, А.М. Юрепко.

Вдосконалення механізму казначейського обслуговування Державного бюджету у своїх працях розглядали М.І. Кульчицький, З.В. Перун, Р.Т. Макуцький, Л. Осипчук, Т.О. Сенченко, О.О. Чечуліна, О.В. Якимов; основні проблеми та напрями вдосконалення обслуговування місцевих бюджетів у свої працях досліджували Н.Я. Сокровольська, О.В. Шевчук, О.В. Охримовський, О. Сташевський.

Дослідники зазначають низку проблемних питань, які виникають у ході казначейського обслуговування місцевих бюджетів: існуюча практика проходження бюджетних коштів через казначейські та поточні бюджетні рахунки не повною мірою відповідає головному принципу управління бюджетними ресурсами – принципу єдності каси [1]; недостатність забезпечення органів ДКУ матеріально-технічною базою, значне навантаження на канали зв'язку, низький рівень охоплення районної ланки цифровими технологіями зв'язку [2], недосконалість єдиної автоматизованої інформаційної системи [6]; недостатній фаховий рівень як працівників органів казначейства так і працівни-

ків бухгалтерських і економічних служб бюджетних установ [3]; значне фактичне збільшення функцій УДК без відповідного закріплення їх у нормативно-правовій базі [4, 5]. Окрім розглянутих у літературі вад системи виконання бюджету правового та організаційного характеру, потребують розгляду також вади методологічного характеру.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під касовим виконанням бюджету розуміють організацію і здійснення розрахунково-касових операцій (прийом, зберігання і видача бюджетних коштів) з виконання бюджету відповідного рівня.

Здійснення касових видатків розпорядників бюджетних коштів відповідно до кошторисів бюджетних установ, планів асигнувань виконують органи Державного казначейства з реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунків розпорядників бюджетних коштів шляхом проведення платежів з цих рахунків. В обслуговуванні місцевих бюджетів органи Державного казначейства застосовують такі самі правила, процедури і механізми контролю під час здійснення платежів, як і під час виконання державного бюджету.

Здійснення фінансових операцій за видатками місцевих бюджетів органами Державного казначейства має такі особливості: усі кошти місцевих бюджетів накопичуються на рахунках, що відкриваються у територіальних відділеннях Державного казначейства на ім'я розпорядників коштів місцевих бюджетів; оплату видатків здійснюють органи Державного казначейства після отримання від розпорядників коштів розрахункових документів; органи Державного казначейства здійснюють контроль за відповідністю касових видатків розпорядників коштів напрямкам та обсягу встановлених бюджетних призначень, виділеним асигнуванням та прийнятим зобов'язанням; платіж здійснюють на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи або надали послуги бюджетним установам.

Досвід роботи з казначейського обслуговування місцевих бюджетів переконливо свідчить про низку істотних переваг. Позитивними чинниками казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами є: отримання щоденної інформації про суми доходів, які надійшли до кожного місцевого бюджету; скорочення терміну надходження коштів на рахунки місцевих бюджетів; унеможливлення привласнення місцевими бюджетами доходів; безвідсоткове покриття тимчасових касових розривів під час виконання місцевих бюджетів за рахунок коштів Єдиного казначейського рахунка, що сприяє зниженню соціальної напруги в регіонах; можливість відстежувати стан дохідних рахунків у режимі реального часу; концентрація бюджетних ресурсів в установах НБУ, що дає змогу уникнути ризику втрати бюджетних коштів; застосування органами Державного казначейства процедур попереднього та поточного контролю до розпорядників коштів місцевих бюджетів, що дає змогу уникнути нецільового використання бюджетних коштів.

Переведення місцевих бюджетів на казначейське обслуговування дало змогу зробити прозорими міжбюджетні відносини, зміцнити фінансову дисципліну та забезпечити отримання органами місцевого самоврядування повного спектру даних, необхідних для здійснення аналізу та управління бюджетними ресурсами. Глобальна економічна криза 2008-2009 рр., що істотно

і негативно вплинула на економіку держави загалом, дозволила виявити вади системи виконання місцевих бюджетів в Україні.

Однією з причин падіння обсягів ВВП у 2009 р. стало скорочення обсягів кредитування банківською системою. На 2009 р. було заплановано зростання реального ВВП на 0,4 %, а фактично відбулося скорочення на 15 %, як наслідок – недовиконання плану з податку на додану вартість становить 13,4 % (13 млрд грн). Майже на третину знизився обсяг прибутку підприємств, що відобразилося на обсягах надходжень податку на прибуток підприємств.

Експорт товарів та послуг фактично скоротився на 31,4 млрд дол. США, коли очікувалось скорочення лише на 3,2 млрд дол. США; імпорт товарів та послуг фактично становив 56,9 млрд дол. США, за запланованого 89,5 млрд дол. США. Внаслідок недовиконання плану з надходження від акцизного збирання із ввезених товарів на територію України становило 15,9 %; надходження ПДВ до загального фонду державного бюджету із ввезених на територію України товарів знизилося на 13,8 %; надходження від ввізного мита до Державного бюджету знизилися майже вдвоє.

Із запланованих 70,7 млрд грн надходжень до спеціального фонду державного бюджету у 2009 р. фактично надійшло 53,1 млрд грн. Незважаючи на реалізацію протягом 2009 р. антиінфляційних заходів, інфляція зросла на 12,3 % і перевищила на 2,8 % плановий показник. Все це призвело до того, що рівень виконання дохідної частини державного бюджету загалом за 2009 р. становив 88,4 %; загальний фонд державного бюджету було виконано на 96,7 % від річного плану зі змінами.

Ресурси Державного бюджету спрямовували насамперед на фінансування основних захищених статей бюджету (ст. 27 Закону України "Про державний бюджет на 2009 рік", зокрема заробітної плати з нарахуваннями, грошового забезпечення військовослужбовців, пенсій, стипендій, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів тощо. З державного бюджету Пенсійного фонду у 2009 р. було надано трансфертів на 17,2 % більше, ніж у 2008 р.

Державний бюджет 2009 р. виконано з дефіцитом на суму 103,8 млрд грн (за запланованих 33 млрд грн), до якого, крім фактичного дефіциту бюджету у сумі 19,9 млрд грн (2,2 % від ВВП), додаються також суми рекапіталізації банків (1,6 млрд грн), капіталізації НАК "Нафтогаз України" (24,4 млрд грн), спеціальні права запозичень (15,7 млрд грн), невідшкодовані суми ПДВ (24,2 млрд грн). Виконання видаткової частини загального фонду державного бюджету здійснювали в умовах постійного коригування річного та помісячного розпису асигнувань.

З метою подолання негативних наслідків світової економічної кризи у Державному бюджеті 2009 р. було передбачено створення Стабілізаційного фонду на суму 20 млрд грн, але внаслідок невиконання плану надходжень від приватизації державного майна, як головного джерела надходжень Стабілізаційного фонду, річний план було виконано лише на 9,5 %.

Проблему значної нестачі бюджетних коштів державного бюджету поглибила ситуація значного збільшення кількості операцій з надання корот-

котермінових позичок та збільшення обсягу коштів, що спрямовуються на покриття тимчасових касових розривів, які виникали під час виконання місцевих бюджетів.

Кількість та сума короткотермінових позичок місцевим бюджетам на покриття касових розривів

Показник	2008	2009
Кількість короткотермінових позичок місцевим бюджетам на покриття касових розривів	12280	26371
Сума короткотермінових позичок місцевим бюджетам на покриття касових розривів, млрд грн	5,7	17,9

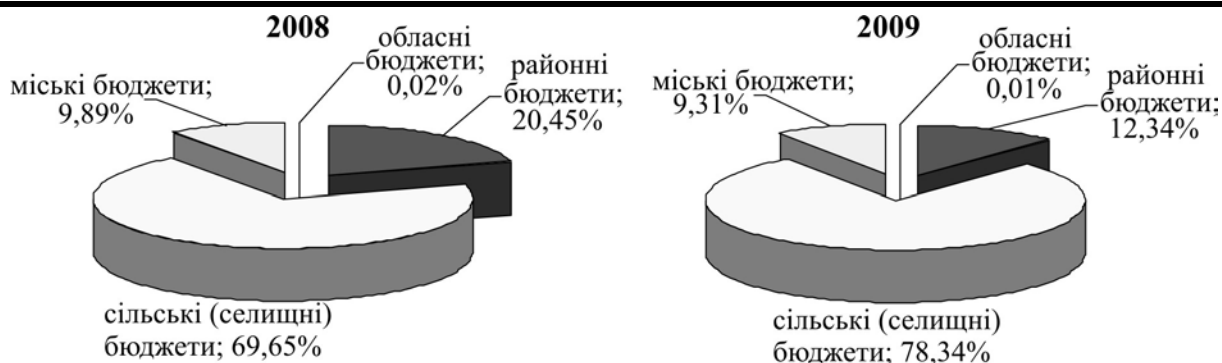

Рис. 1. Структура кількості наданих короткотермінових позичок місцевим бюджетам на покриття тимчасових касових розривів

Державне казначейство України в обов'язковому порядку зобов'язане покривати тимчасові касові розриви, пов'язані із забезпеченням видатків загального фонду місцевих бюджетів на фінансування основних захищених статей бюджету. Місцеві органи влади у 2009 р. активно зверталися до органів Державного казначейства і отримували короткотермінові позички на покриття тимчасових касових розривів на договірних умовах без нарахування відсотків за користування цими позичками. Кількість короткотермінових позичок місцевим бюджетам на покриття тимчасових касових розривів у 2009 р. порівняно з 2008 р. зросла в понад 2 рази, а сума – у понад 3 рази.

Покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів забезпечили своєчасну виплату заробітної плати, забезпечили виконання інших захищених статей видатків, проте залишки готівкових коштів на рахунках державного казначейства за загальним фондом державного бюджету станом на кінець 2009 р. скоротилися в 2,8 раза порівняно з 2008 р; відношення залишку непогашеної заборгованості до загального обсягу наданих короткотермінових позичок на кінець першого півріччя 2009 р. становило 22 %, тоді як за аналогічний період 2008 р. – 12,7 %. Існуюча ситуація є наслідком методологічного недоліку системи виконання місцевих бюджетів, що потребує доопрацювання.

У зв'язку зі збільшенням кількості операцій з надання короткотермінових позичок та збільшенням обсягів коштів, що спрямовують на покриття тимчасових касових розривів, з метою посилення контролю за виділення коштів місцевим бюджетам, Державне казначейство України затвердило наказом "Порядок взаємодії структурних підрозділів і територіальних управ-

лінь Головних управлінь при надані короткотермінових позичок на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів" № 112 від 20.03.2009 р. [7]

Все це свідчить про те, що проблема касових розривів в Україні вирішують нераціонально і в режимі "ручного управління" бюджетом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Відсутність ефективного механізму управління бюджетними коштами призводить до збільшення запозичень для покриття тимчасових касових розривів. Проблеми виконання місцевих бюджетів в Україні зумовлені вадами діючої системи виконання бюджетів правового, організаційного та методологічного характеру. Для покращення результатів оперативного управління коштами місцевих бюджетів необхідно поліпшити якість прогнозування касових доходів бюджету, а також фінансових ресурсів на конкретний період на підставі даних обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів.

Проблему значного зростання обсягу коштів, що спрямовують на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, можна вирішити шляхом утворення резервних фондів державного бюджету на рівні управлінь Державного казначейства, на зразок резервного фонду Кабінету Міністрів України.

Література

1. **Бюджетний менеджмент** : монографія / Т.В. Кальченко. – Ірпінь : Національний університет ДПС, 2006. – 225 с.
2. **Сокровольська Н.Я.** Основні проблеми та напрями вдосконалення обслуговування місцевих бюджетів за доходами / Н.Я. Сокровольська, О.В. Шевчук // Науковий вісник БДФА : зб. наук.-техн. праць. – 2008. – № 3. – С. 53-59.
3. **Ракитський В.** Механізм удосконалення казначейського обслуговування // Казна, 2007. – С. 26-27.
4. **Охрімівський О.В.** Удосконалення організації в роботі територіальних казначейських органів // Казна. – 2007. – № 11. – С. 4.
5. **Павлюк К.В.** Розвиток казначейської системи виконання Державного бюджету // Фінанси України, 2006. – № 2. – С. 78-90.
6. **Якимов О.В.** Вдосконалення механізму казначейського обслуговування Державного бюджету // Казна, 2006. – № 7-8 (70). – С. 13.
7. **Наказ Державного казначейства України** "Порядок взаємодії структурних підрозділів і територіальних управлінь Головних управлінь при надані короткотермінових позичок на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів" № 112 від 20.03.2009 р.

Ярошевич Н.Б., Круглий Н.З. Влияние глобального экономического кризиса на выполнение местных бюджетов в Украине

Отражены основные проблемы системы выполнения местных бюджетов. Рассмотрено влияние глобального экономического кризиса на выполнение местных бюджетов в Украине. Поданы предложения относительно совершенствования системы выполнения местных бюджетов.

Yaroshevich N.B., Krugliy N.Z. Influence of global economic crisis is on implementation of local budgets in Ukraine

The basic problems of the system of implementation of local budgets are reflected in the article, influence of global economic crisis is considered on implementation of local budgets in Ukraine; suggestions are given in relation to perfection of the system of implementation of local budgets